

АГИТАТОРДЫН БЛОКНОДЫ №2

АГИТАТОРДЫН' БЛОКНОДЫ

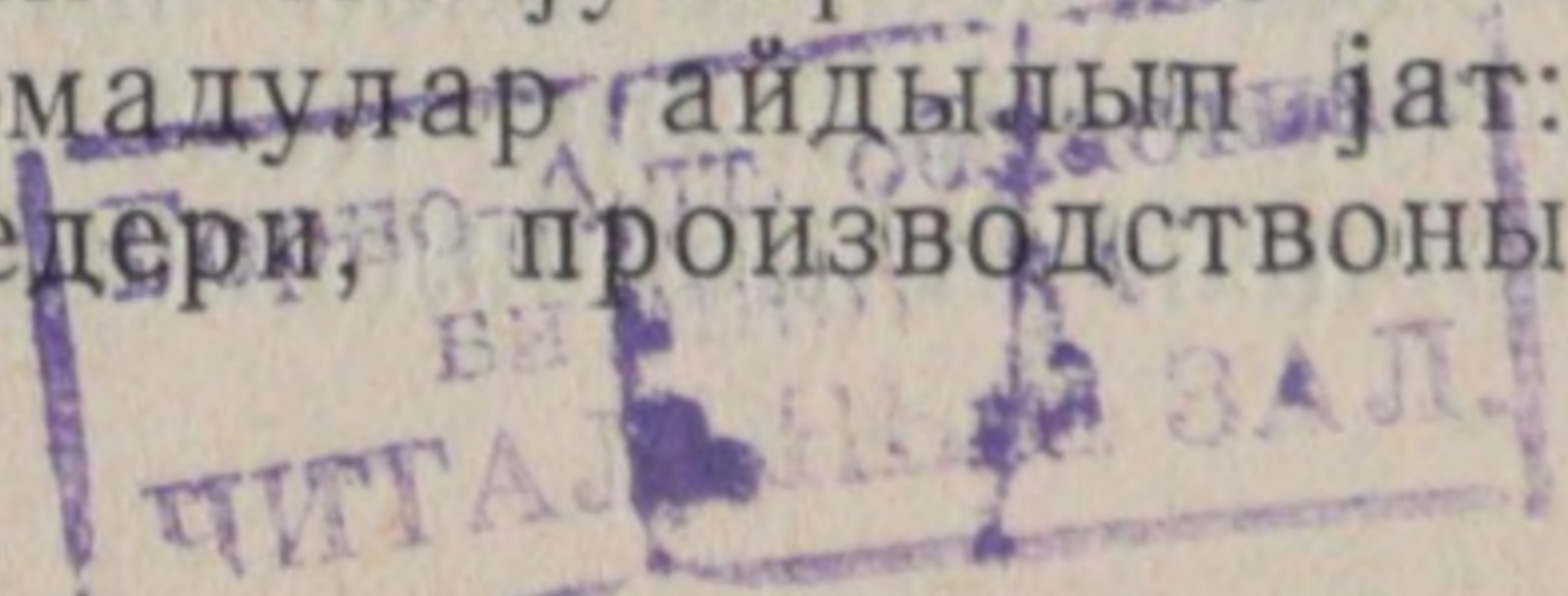
2 №
февраль
1973 j.

КПСС-тин Горно-Алтайский обкомынын пропаганда ла
агитация бөлүги

ТЕКШИ ЈАРТАП АЙДАР ПОЛИТИЧЕСКИЙ ИШ ЛЕ БЕШЈЫЛДЫКТЫН УЧИНЧИ ЈЫЛЫНЫН ЗАДАЧАЛАРЫ

1973 жыл — бешјылдыктын үчинчи, сүрекей јаан учурлу жылы. Бу жылды мергендү ишле темдектеери керегинде партиянын кычырузын бастыра советский албаты текши јараткан. Эмди турган задача КПСС-тин Төс Комитединин декабрь айда өткөн Пленумы јараткан ла СССР-дин Верховный Совети јөптөгөн плановый јакылталарды бүдүрериле коштой, кажы ла коллективте үзеери јангы молјулар алынып, тогузынчы бешјылдыкты жеңүлү бүдүрерине јакшы айалга төзсөри болуп јат.

СССР-дин төзөлгөнине ала 50 жылдыгына учурлап, КПСС-тин Төс Комитединин, СССР-дин Верховный Советинин ле Советский башкарунын албаты-јонго эткен кычырузына көп озочыл ишмекчилер, бригадалардын, цехтердин, фермалардын, колхозтордын, совхозтордын, предприятиелердин ле стройкалардын коллективтери јакшы ишле каруузын бергилейт. Олор чыгымдарды астадары, бийик чындыйлу көп продукция эдип чыгарары јанынан бийик социалистический молјулар алынат. Олордын молјуларында чокум амадулар айдылып јат: иштин арбынын улам ла бийиктедери, производствоны

ла ишти төзөөрин жарандылары, бар оборудованиени тыгыда иштедери, науканын ла техниканын једимдерин элбеде тузаланары, сырьены, материалдарды ла азыралды чеберлеери, промышленностьтын эдимдеринин ле јуртхозяйственный продукталардын чындыйын көдүрип ле бойына турар баазын јабызадары.

Алынган молјуларды бүдүреринде социалистический мөрөйді чике төзөгөні мөрсөйдө турушкан кажы ла кижі ак-чек иштеерин, ишмекчилердин кажы ла коллективи бүгүн кечегизинен артык иштеерин јеткилдегени сүрекей јаан учурлу болор.

Социалистический мөрөйдін сурактары партиянын горкомынын ла райкомдорынын пленумдарында, баштамы партийный, профсоюзный ла комсомольский организацияларда шүүжилип, чокумду иштер өткүрери темдектелген. Социалистический мөрөйді төзөөринде јакшы јозоктор ас эмес.

Майма аймакта бойынын бешјылдыгын өйинен озо бүдүрери ле профессия аайынча эн артык деп ададары учун мөрөйді коммунисттер: уй саачылар ортозынан В. К. Жданова, скотниктер ортозынан В. В. Слободчиков, бозу азыраачылардан — Социалистический Иштин Геройы А. Г. Напалкова баштагандар. Совхозтор, промышленный предприятиелер, культуранын, садунын, связьтын учреждениелери ле школдор ортозында мөрөйді тыгыдарына «СССР-дин 50 јылдыгына иштин рапортторынын книга-эстафеталары» болушкан. Мөрөйдін јенүчилерине учурлап, аймакта плакаттар, устный журналдар чыгарылган, ангылу радиоберилтелер, уткуулду фототелеграммалар, молниялар төзөлтгөн. Озочылдарды ла утку-төстү ишмекчилерди јурт улус клубтарда ла Культуранын тураларында ангылу вечерлер өткүрип уткыгылайт.

Шабалин аймакта социалистический мөрөйдө јурт хозяйствонын 3205 ишчизи, 31 ферма, 198 производственный бригада, цехтер ле участоктор туружат. Совхозтордын ишмекчилеринен 470 кижі, ол тоодо 196 кижі

коммунисттер ле комсомолдор, коммунистический иштин мергендүчизи деп бийик ат-нере ададары учун тартыжат.

Ондой аймактын колхозторында ла совхозторында улусты моральный ла материальный јанынан јилбиркедери јакшы тӱзӱлгӱн.

Кош-Агаш аймакта јашӱскӱримнин ортозында «эн артык јиит сакманщик», «эн артык јиит койчы» деп ат ададары учун мӱрӱй башталган. Је андый да болзо, «1972—1973 јылдардын кыжында малдан алар продукттарды эдип чыгарарын ла белетеерин элбедери учун Бастырасоюзный социалистический мӱрӱйди кӱндӱктирери керегинде» КПСС-тин Тӱс Комитединин јӱби чыккан кийининде кӱп партийный, профсоюзный комитеттер ле хозяйствонун башкараачылары азыйгы ла аайынча иштегилеп, бойынын ижин тӱзӱӱринде бир эмеш тӱзедӱлер эткенин болорзынып турулар.

Партийный, профсоюзный комитеттердин ле хозяйстволордын башкараачыларынын задачалары 1972 јылдын социалистический мӱрӱйинин итогторын элбек эл-јонло кожо шӱӱжип, алдында алынган молјуларын канайда бӱдӱргенин мӱрӱйлӱжип тургандарга кӱргӱзери ле јангы, бийик молју алынарына болужары болуп јат.

Мӱрӱй канайда ӱдӱп турганын, кем кандый једимдерге једип алганын, молјуларды бӱдӱреринде кем соҥдоп, кем озолоп турганын улай шӱӱжип јарлап турар керек.

Мӱрӱйдин јенӱчилерине учурлай иштин магынын мааныларын кӱдӱрип, олардын ады-јолын Кӱндӱнин доскозына ла «Иштин магынын книгазына» бичип, сӱрлерин дезе бешјылдыктын мергендӱчилеринин галлереяларында тургузар керек.

Эн артык ишчилер, мӱрӱйдин јенӱчилери керегинде куучындаганда ла газетке бичигенде, олардын јангыс ла једимдерин тоолоп айтканы јеткил эмес. Олар мындый једимдерге канайда једип алганын, кандый амадулу, не-ни сананып иштегенин јарт кӱргӱзер керек.

Коммунистический партия политический агитацияга некелтени улам ла тыңыдып, полит-массовый агитация орооннын политический, экономический ле культурный жүрүми ле телекейлик айалга керегинде жетирүлерди албаты-жонго элбеде жартап турарыла колбой өткүрлерин некеп жат. Партиянын ичјанындагы ла тышјанындагы политиказынын аайын, хозяйственный ла культурный строительнонын пландарынын учурин ишкүчиле јаткандарга јакшы жартап турар керек. Политический агитациянын бир төс задачазы — ишкүчиле јаткандардын ийде-күчин КПСС-тин XXIV съезди тургускан задачаларды ла бешјылдыктын јакылталарын јенүлү бүдүрерине ууландырары болуп јат.

КПСС-тин Төс Комитединин декабрьский Пленумынын јөптөрин ле СССР-дин 50 јылдыгына учурлаган юбилейный торжественный заседаниенин материалдарын жартаарына ајару эдери эмди анчадала јаан учурлу. Бешјылдыктын үчинчи јылынын јакылталарын ла алынган молјуларды бүдүрерине јакшы айалга төзөөрине текши жартап ајдар политический иштин жүрүмде ченелген эски ле жүрүм табылтып турган јангы јакшынак кебер-бүдүлерин ле эп-сүмелерин элбеде тuzаланар керек.

Текши жартап ајдар политический иш агитбригадалардын, лекторский группалардын, политинформаторлордын, агитаторлордын чокум графиги аайынча тсзөлөр учурлу. Политинформаторлор, темдектезе, Улаган аймакта «Советский Алтай» совхозтын главный экономизи М. Л. Тойдонов, Майма аймакта ветврач И. М. Пасеко, зоотехник Р. Н. Нефедова, совхозтын директоры В. Г. Бондаренко, Ийиндеги эчки өскүрер совхозтын зоотехниги В. Н. Тадыкин ле оной до өскөзи беседаларды јакшы өткүрип турулар. Кош-Агаш ла Кан-Оозы аймактардын агитбригадаларынын, Эликманардын ла Экинурдын культпередвижкаларынын ченемели область ичинде јарлу боло берди.

Је андый да болзо, политинформатордын каруулу ижине јакшы белетенип албаган, орто до үредүзи јок

улусты тартып алып турган учуралдар ас эмес. Политинформация коомой белетелип ле идейный жабыс кеминде өткүрилип турган эмезе темдектелген ойдө өткүрилбей ле оны өткүрери керегинде улуска жарлабай турган учуралдар база бар.

Политинформаторлордын группаларын тсзöйлö, көп партийный комитеттер агитаторлорло иш өткүрерин чек токтодып салган, олардын ижин жагыс ла выбор алдындагы кампаниянын öйинде тынгыткылайт. Агитаторлор иш аайынча нөкөрлөриле күнүн сайын туштажып, оларды жылбиркедип турган сурактарга каруу берип, жаан учурлу статьяларга, лекцияларга, докладтарга аяру салып, озочыл ченемелдин аайын жартап турганын шүүлтеге алар керек. Эмди кезик парторганизациялар беш-жылдыктын жаан учурлу жылынын задачаларын аяруга алып, советский ишмекчи класстын мактулу жанжыгуларын билип аларына, специальностько үренип, квалификациязын ксдүрерине јиит ишмекчилерге болуш јетирзин деп, агитаторлорго сүме айдып берип турулар. Кезик учуралдарда агитаторлор иштин ле общественный дисциплинаны бузуп турган улусла алдынан башка иш өткүргилейт.

Јурт улусты, анчадала јашөскүримди бойынын ижиле сморкоп, акту јүрегинен оны сүүп, күүнзеп иштеерине таскадар керек. Бойынын ижи обществого, коммунизмнин улу керегине сүреен керектү болуп турганын колхозтордын ла совхозтордын јаландарында ла фермаларында иштеп турган кажы ла кижиле билип турарына једип алар керек. Иштин ветерандарын, производствонун озочылдарын, укту-төстү ишмекчилерди күндүкүрееле курчап, јашөскүримди ишке көкидип, јиит ишмекчилерди, чабандарды жаан учурлу ишке киргениле уткып, бригадалардын, фермалардын күнин өткүрери элбеде таркадылар учурлу.

Сурактардын ла каруулардын вечери, устный ла звуковой журналдар, агитбригадаларла туштажулар ла оной до өскөзи ишкүчиле јаткандарга јарлу боло берди.

Олорды өткүрерине партийно-советский активти, культураның учреждениелеринин ишчилерин элбеде тартып алып турар керек.

Ишкүчиле јаткандарды јангы једимдерге једип аларына, бешјылдыктың јаан учурлу јылынын јакылталарын бүдүрерине көдүрерине көрүмјилү агитация ууландырылар учурлу.

1973 јылда кандый ла бүдүлү көрүмјилү агитациянын краевой ло областной көрүлери өткүрилер. Је көрүмјилү агитацияда эмди тургуза көп једикпестер бар. Көп плакаттардың, выставкалардың предприятиелерде, колхозтордо, совхозтордо, городто ло јурттарда јазалган чүмелгелердин идейный ла художественный кеми јабыс. Коомой чүмделген стендтерди ле күндүнин досколорын јсголтып, олорды эмдиги өйдин јеңил, художественный эптү, јараш стендтериле солыыр керек. Кемге де чокум баштанбаган, кемди де неге де көдүрбей турган калай, учуры јок кычыруларды амадузы чокум, јарт кычыруларла солып, улустың иштеп турган јерлерине тургузар керек.

Јартап айдар политический ишке интеллигенцияны элбеде тартып алар керек. Партийный комитеттер ле баштамы партийный организациялар докладчиктердин, политинформаторлордың, лекторлордың, агитаторлордың, культураның учреждениелеринин ле кинонын ишчилеринин кадрларын үредип таскадарын күнүн сайын өткүрер учурлу. Политический агитацияны бастыра јанынан јарандырганы ишкүчиле јаткандарды КПСС-тин XXIV съездинин јсптөрин јүрүмде өткүрерине ле бешјылдыктың үчинчи јылынын пландарын өйинен озо бүдүрерине көдүреринде јаан болужын јетирер.

К. ТИШКОВ,

КПСС-тин обкомынын пропаганда ла агитация бөлүгинин заведующийи.

Туулу Алтайдын аймактары 1972 жылда госу­дар­ство­го сүт, эт ле түүк са­дар план­дарын (үзеери са­дар жа­кыл­таларыла ко­жо) бүдүргени керегинде (про­цент­ле)

Аймактар	сүт	эт	түүк
Улаган	287	104	105
Ондой	111	95	100,2
Кан-Оозы	108	107	107
Майма	103	113	—
Шабалин	100,5	114	110
Көксуу-Оозы	88	102	100,8
Турачак	87	128	—
Кош-Агаш	—	107	103
Область	99	106	104

Бу ок көргүзүлөр аайынча областьтын совхозторунун план­дары бүткени

Совхозтор	сүт	эт	түүк
1	2	3	4
«Чойский»	107	128	—
«Ыныргинский»	103	111	—
«Кызыл-Өзөкский»	98	126	—
«Карымский»	116	190	—
«Подгорный»	116	156	—
Горно-Алтайский ченемел көргүзөр станция	100,3	94	—
Қарагуштагы мал семиртер совхоз	—	42	—

1	2	3	4
«Дмитриевский»	94	109	—
«Турачакский»	78	161	—
«Эликманарский»	95	115	100
«Шабалинский»	105	129	117
«Эдиганский»	106	116	110
«Чергинский»	100,4	106	110
«Барагашский»	101	111	105
«Теньгинский»	129	105	104
«Еловский»	117	86	93
«Ининский»	—	91	95
«Купчегенский»	—	105	113
Туйактудаты мал семиртер совхоз	—	46	—
«Талицкий»	91	99	103
«Ябоганский»	101	89	98
«Кырлыкский»	—	94	111
«Абайский»	92	101	93
«Амурский»	76	81	92
«Коксинский»	93	103	100
«Кайтанакский»	100,2	119	117
«Нижне-Уймонский»	84	108	99
«Мультинский»	93	99,3	102
«Улаганский»	—	100,6	104
«Чолушманский»	—	114	121
«Советский Алтай»	—	110	102

Бу ок көрпүзүлөр аайынча колхозтордын пландары бүткени

Колхозтор	сүт	эт	түк
	2	3	4
Карл Маркстын адыла адалган	104	100,1	92
Калининниг адыла адалган (Оңдой)	115	100,5	98
«Искра»	104	111	87
«XXI партсъезд» (Кан-Оозы)	—	116	100,7

1	2	3	4
«XII партсъезд (Кан-Оозы)	113	114	118
«Ленинский наказ»	—	100,5	102
«Путь к коммунизму» (Кан-Оозы)	130	114	103
«Путь Ильича»	113	110	116
«Путь Ленина»	115	128	104
«40 лет Октября»	—	100	100,6
Калининнинг адыла адалган (Кош-Агаш)	—	101	96
Чапаевтинг адыла адалган	—	91	97
СССР-динг 50 жылдыгыла адалган	—	109	102
«Кызыл Чолмон»	—	97	102
«XXI партсъезд» (Кош-Агаш)	—	101	101
«Кызыл-Мааны»	—	112	103
Лениннинг адыла адалган	—	104	100,4
Ждановтын адыла адалган	136	100,5	85

Горно-Алтайский автономный областынын аймактары
промышленный продукцияны реализовать эдеринин ле иштин
арбынын кодүрерининг 1972 жылдын пландарын бүдүргени
керегинде (процентле)

Аймактар	Продукцияны реализовать эткени	Иштин арбыны бийиктегени
М а й м а	103	100,7
Турачак	97	97
Шабалин	94	104
Ондой	103	99,4
Кан-Оозы	103	112
Көксуу-Оозы	100,3	86
Улаган	108	111
Горно-Алтайск город	97	98
Область	99,3	99,7

**Бу ок көргүзүлөр аайынча бир кезек промышленный
предприятиелер пландарын бүдүргени керегинде
(процентле)**

Предприятиелер	Продукцияны реализовать эткени	Иштин арбынын бийиктеткени
Акташтагы рудоуправление	109	109
Бөс согор фабрика	110	110
Гардинный тюль түүр фабрика	92	95
Одүк көктөөр фабрика	99	104
Манжероктогы мебель эдер фабрика	101	100,3
Аракы эдер завод	104	102
Сыра кайнадар завод	100,1	108
Калаш быжырап завод	102	101
Эткомбинат	103	118
Кирпич эдер завод	112	105
Кара-Торбоктогы ЛПХ	105	90
Акташтагы ЛПХ	107	109
Шабалиндеги аракы эдер комбинат	101	112
Абра-чанап эдер завод	100,1	99
Темир ле бетоннон эдимдер белетеер завод	97	87
Типография	94	93
Мотор ремонттоор завод	103	100,2
Байголдогы агашкомбинат	100,1	99,8
Турачактагы ЛПХ	89	93
Горно-Алтайский ченемел көргүзөр агашкомбинат	102	95
Кара-Кокшодогы ЛПХ	101	100,7
Пыжыдагы ремзавод	105	107
Кийим көктөөр фабрика	92	98
Горно-Алтайский ЛПХ (Шебалин)	65	82
«Алтайский» деп агашпункт	109	98
«Электробытприбор» завод	126	117
Көксуу-Оозындагы сыр эдер завод	100,3	86
Караколдогы сыр эдер завод	105	80
Чаргыдагы сыр эдер завод	102	105
Маймадагы сыр эдер завод	102	105
Турачактагы сыр эдер завод	102	106

**Строительный организациялар 1972 жылда капиталый
вложениелерди тузаланарынын ла иштин арбынын көдүреринин
пландарын бүдүргени керегинде (процентле).**

Строительный организациялар	Кап. вложениени тузаланганы		Иштин арбынын бийиктеткени	
	1972 жылда бүдүр- гени	1971 жылга көрө	1972 жылда бүдүр- гени	1971 жылга көрө
Горно-Алтайский СМУ	90	110,1	98,9	111,9
Катунский СМУ	101,1	120,8	102,8	113,5
Майминский ПМК-190	105,2	142,9	111,8	103,3
Шебалинский ПМК-571	86	115,3	111,4	127,2
Усть-Канский ПМК-570	119,7	115,9	115,2	122
Онгудайский ХСУ	109,4	153,7	107,2	111,6
Усть-Коксинский ХСУ	104,5	141,1	128	129,7
Трест	100	127,4	107,2	117

ИНТЕРНАЦИОНАЛИЗМНИНГ ЛЕНИНСКИЙ ЭЭЖИЛЕРИНИНГ ЈЕНҮЗИ

Бистинг ороондо коммунизмди төзөп бүдүрери ленинский национальный политиканы јана баспай өткүрери ле колбулу. Эмдиги айалгада бу политиканың амадузы бастыра советский нациялардын ла албатылардын мынаң ары јууктажарын јеткилдеери, олардын најылыгын ла бирлигин тыңыдары, өмө-јөмөлү ижин ле бой-бойына болужарын јарандырары болуп јат. Эмди бистинг ороондо албатылар јууктажып, олардын најылыгы ла бирлиги тыгып турганы бистинг партияның јөптөринде көп каттап айдылган.

Социализм тужунда ла коммунизмди элбеде бүдүрип турган өйдө национальный колбулардын өзүми эки ууламјыла өдөт. Бир јанынаң, кажы ла нация түртгөн јаранып өзүп, экономический, политический ле культурный јүрүми ончо јанынаң өнжип туру, союзный ла автономный республикалардын праволоры элбеп јат; экинчи јанынаң дезе, пролетарский интернационализмге тайанып, социалистический нациялардын јууктажары өдүп јат, олардын бойы-бойына камаанын јетирижери ле бой-бойының болужыла өнжип јаранары тыгып јат.

Чындап та, бой-бойына болушпай ла јуукташпай јадып нациялар ончо јанынаң јаранып ла өнжип болбос. Экинчи јанынаң дезе нациялардын бойының күүниле јууктажары кажы ла албаты ончо јанынаң буудагы јок өзүп, јаранып турган айалгада өдөр аргалу. Анайдарда, социализм тужунда бу эки ууламјы национальный колбулардын өзүмининг эки јаны болуп јат. Је коммунистический строительствоың өйинде социалистический нациялардын јууктажары, бой-бойына камаан јетирери ле

бой-бойын байгызыжары дегенин олордын жаңыс нация-га биригетени деп сананарга жарабас. Национальный башкалардын жоголоры, классовый башкалардын жоголорына көрө, сүреен узак ойгө сдөтөн исторический керек болуп турганы КПСС-тин Программасында айдылган. Нациялардын бир болуп биригери жаңыс ла жаан өзүмдү коммунистический обществодо, коммунизм жер үстүндө текши жеңү алган тужунда өдөр аргалу деп, В. И. Ленин айткан.

СССР-де национальный колбулардын сзүмининг эмдиги ойин КПСС-тин Программасы советский нациялар ла албатылар мынан ары снжип жаранарынын ла олордын текши бирлигине једип аларынын ойи болуп јат деп јартайт. Коммунистический строителъствонын улу-јаан задачалары, производительный ийде-күчтер түрген өзүп ле јаранып турганы, үзүк јок өдүп турган научно-технический өзүм СССР-дин албатыларынын өмө-јөмө-лү ижин ле бой-бойына болужын мынан ары өскүрип элбедери керектү болуп турганын көргүзет. Бистинг ороондо экономический колбулар бастыра национальный республикалардын ортозында улам ла элбеп турган ай-алгада коммунизмнин материально-технический төзөл-гөзин бир де нация, бир де республика бойынын күчиле жеңүлү бүдүрер аргазы јок. Оны жаңыс ла бастыра советский албатынын интернациональный ийде-күчи төзөөр аргалу. Бистинг ороондо кажы ла жаан объект бастыра советский албатылардын өмөлик ижининг једими болуп, олордын текши јилбүзине тузаланылат.

Коммунистический строителъствонын ойинде кандый ла укту албатылар сскө јерге көчүп, өскө албатылар ортодо јуртап, олорло кожо иштеери элбеп ле тыгып јат, советский национальный республикалардын, крайлардын ла областтардын албаты-јоны көп националь-ностьту болоры өдүп јат. Темдектезе, 1970 јылдын перепизинен көргөндө, Горно-Алтайский автономный областьта јуртап турган бастыра албаты-јоннын үч үлүзининг эки үлүзине шыдары өскө националь-ностьту улус

болгон. Предприятиелердинг стройкалардын колхозтордын, совхозтордын ондор тоолу коллективтеринде жүзүн-жүүр национальносту улус иштеп јат. Андый коллективтерге Шебалин аймакта Эликманардагы совхоз, Ондой аймакта Карл Маркстын адыла адалган колхоз, Акташтагы рудоуправление ле онон до өскөзи келижет.

Коммунистический общественный колбулар тсзөлгөннен улам нациялардын социальный бүдүми түнгейлежери башталган. Национальный кеберлү, социалистический учурлу культура түрген өзүп турган шылтузында советский социалистический нациялардын духовный жүрүминде бой-бойлорына камаанын јетирижери ле бой-бойлорын байгызыжары тынгыт. Бир јанынан, СССРдинг тоозы көп тө, ас та ончо албатыларынын тилдери јайым өзүп јат, экинчи јанынан, социалистический нациялар экономический ле культурный жүрүмнинг бастыра бөлүктеринде табынан там ла јууктажып јат, онон улам бастыра албатыларга, төрөл тилин үренериле коштой, национальносттор ортозында билижерин јеткилдегедий тилге үренери керектү боло берген. Бистинг ороондо бастыра албатылардын билижерин јеткилдегедий тил улу орус тил боло берген.

Социалистический строителствонынг јылдарында бастыра советский республикалар, крайлар, областтар ла округтар јаан өзүмдү индустриялу ла механизировать эткен јурт хозяйстволу райондор боло бергендер. Онызын бистинг областтынг өзүминенг билип алар аргалу. Революциядан озо Туулу Алтайда бир де трактор јок болгон болзо, эмди областтынг јаландарында 4858 трактор, аш јуунадар 400-ке шыдар комбайн, кош тартар көп тоолу автомашиналар ла онон до өскө јуртхозяйственный техника иштейт.

Областын 50 јылдык юбилейине Туулу Алтайдын ишкүчиле јаткандарынын эткен ижи керегинде јетирүлери ленинский национальный политиканын јакшынак једимдерин көргүзет. Туулу Алтайда промышленностьтын валовой продукциязы, 1913 јылдагызына көрө, 52,3

катапка элбеген. Бу ок өйдин туркунына журт хозяйствонун валовой продукциясы 5 катаптан ажыра өскөн.

Бастыра советский республикаларда, областьтарда, ол тоодо бистинг де областьта, албаты үредүзи, наука ла культура јанынан једимдер јаан.

Бистинг область быјыл текши үредүлү 200 школдо 37524 бала үредет. Педагогический институтта 3887 ле беш техникумда 4212 студент үренип туру. 1971 јылдын учында научный ишчилердин тоозы 239 кижиге болгон, ол тоодо наукалардын 44 кандидады. Горно-Алтайсктагы педагогический институттан 20 јылдын туркунына 6 муннан ажыра үредүчилер үренип чыккан, ол тоодо 1500-тен ажыра алтай ла казах улус, олардын ортозында беш јүске јуук алтай ла казах кыстар. Эмди јылдын сайын 300-тен ажыра үредүчилер институттан үренип чыгат.

50 јылдын туркунына партиянын национальный политиказынын улу-јаан једимдери керегинде Л. И. Брежнев мынайда айткан: «Ленинский национальный политиканын једимдери бастыра телекейге јарлу. Советский Союзтын бастыра нациялары ла албатылары өнжип өзөринин јолына чыгып, индустрияны, журт хозяйствоны, науканы ла культураны өскүреринде сүреен јаан једимдерге једип алдылар. Социализм бистинг өзүмнин јаан ийде-күчин — албатылардын најылыгын ишке кийдирип салды. Көпнациональностторлу советский албатынын бирлиги алмаз ошкош бек. Бисте кажы ла нация бай, јайым ла ырысту јүрүм јүрүп јат».

Бистинг орооннын албатыларынын бузулбас најылыгын тыгыдып, интернациональный политиканы јана баспай өткүрип, бастыра ишкүчиле јаткандарды пролетарский интернационалист ле социалистический патриот эдип јаантайын таскадып турган төзөөчи ле баштаачы ийде-күч Советский Союзтын Коммунистический партиязы болуп јат. Чындык интернационализмнин партиязы болуп, ол бистинг көп национальный Төрөлистинг бастыра албатыларынын эн јакшы улузынан туруп јат. Эм-

ди КПСС-тин члендеринин тоозында бистинг орооннын 131 албатызынын улустары бар.

СССР-де национальный суракты бүдүргенинин исторический ченемели бастыра телекейге жаан учурлу. Бу ченемел эмдиги өйдөги бастыра национально-жайымдар движениенин өзүмин түргендедет. СССР-де, анчадала Орто Азияда ла Кавказта, национальный политиканы жөнүлү өткүргенинин ченемели бастыра телекейге исторический жаан учурлу болор, ненин учун десе ол империализмге базындырткан ла кулдандырткан албатылардын санаазын ийде-күчтү революционный салтарын жетирер деп, В. И. Ленин Совет жагнын баштапкы жылдарында айткан.

Колониализмнин базынчыгынан жайымдалган ла жайымдалып турган албатылар бойынын келер өйдөги жадын-жүрүмнин кеберин советский национальный республикалардын исторический жозогынан бедреп ле таап алып турганы Лениннин ажындыра айладып айтканы сырагай чын болгонын көргүзөт. Ол керегинде Франциянын Коммунистический партиязынын башкараачыларынын бирүзи Жак Дюкло мынайда бичиген. «Озодо кааннын жагына базындырткан ла эмди көп национальный жаан госуударстводо бириккен бастыра албатылар ла национальностьтор жагынан национальный суракты чике бүдүргени колониальный базынышты көргөн бастыра ороондордо СССР-дин салтары өзөрине жаан жөмөлтө эткен. Бу жозок албатылардын национальный ла социальный жайымданары учун тартыжузын тынгыткан».

Анайдарда, Октябрьский революция ла көпнациональный Советский госуударство национальный суракты социалистический бүдүргенинин текши ле чике жолын бастыра албатыларга көргүзип берген. Бастыра көп национальный социалистический ороондор бу жолло барып жадылар, мынан да ары кыйалтазы жогынан бу жолло баргылаар.

Н. МОДОРОВ.

КАРЫНДАШТЫК БОЛУШ

Советский Союзтың төзөлгөнинең 50 жылдыгының юбилейин байрамдап, советский албаты социалистический государствого бириккен бастыра албатылардың бектең бек наҗылыгын, ороондо јуртап јаткан нациялардың ла јүзүн-јүүр укту албатылардың экономический, политический ле культурный јанынан сүреен түрген өзүп, јаранып турганын оморкогонду темдектегилейт.

КПСС-тин Төс Комитединин Генеральный качызы нөк. Л. И. Брежнев бу исторический күнге учурлалган торжественный јуунда эткен докладында мынайда айткан: «Бистин ороондо иштин улузының улу карындаштыгы төзөлгөн лс тынгыган. Олор кандый нацияга кирип турганынан камаан јоктон, классовый јилбүлери ле амадулары јангыс болуп бириккен, историяда качан да болбогон колбулар тургузылган, оны бис албатылардың ленинский наҗылыгы деп јолду адап јадыс». СССР-дин албатыларының Октябрьский революцияның кийининде төзөлгөн карындаштык наҗылыгы јылдың-јылга там јаранып чечектейт.

Сибирьде јуртап јаткан, капитализмди кыйып, көндүре социализмге көчкөн ас тоолу (кичинек) албатылардың (алтайлардың, тана-тувалардың, хакастардың, шорлордың) ортодогы наҗылыктын төзөлип јаранарында партияның Туулу Алтайдагы обкомының политический ле башкараачы учуры бу статьяда кыскарта берилет.

Туулу Алтайдагы областной партийный организация пролетарский интернационализмнин ленинский принциптериле башкарынып, партияның программасының

национальный сурак аайынча көрүлгөн некелтелерди, жүрүмдө бүдүрип турат.

Ол принциптердин бирүзин — жаан ла кичинек албатылар бой-бойлорына жаантайын карындаштык болуш жетирип турар учурлу дегенин чокумдаза, экономический ле культурный жанынан өзүми бийик албаты кезек ойгө сондоп турган албатыга күчи жеткенче болужын жетирер учурлу дегени.

Темдек эдип, 1944 жылга жетире СССР-ге кирбей, иностранный государство болуп журтаган Тувинский Албаты республиканы алаалыктар.

20-чи жылдарда Тувинский Албаты республика капитализмди кыйып, жарымдай феодализмнен көндүрө социализмге көчөрүн баштап алган. Бу ойдо тана-тувалар, Сибирьдин өскө дө кичинек, албатылары чылап, экономический ле культурный жанынан сүреен уур айалгада болгон. Республиканын экономикасын өнжидип ле культуразын жарандырып иштеер кадрлар жокко жуук болгон.

Ол ойдо омордын эн каруулу сурактарынын бирүзи — сондоп калган албаты хозяйствонун ла культуранын кадрларын белетеп алары болгон.

Тувинский Албаты-революционный партия кадрлар белетеер сурактын аайына чыгарга бистин орооннон болуш сураган.

1924 жылда Туулу Алтайда советско-партийный школдо Тувадан келген 14 кижин үренип баштаган, омор сонгында республиканын социалистический строителство-зында башкараачы ишчилер болгон. Тувадан келген нөкөрлөр бичик чек билбес эмезе эбеш-убаш ла билер болгон. 1926/27 үредүлү жылда партиянын Туулу Алтайдагы обкомы Тувадан келген үренчиктерге аңылу интернат ачкан. Бу үредүлү жылда мында 30 тува үренчик үренген. Мындагы школды божоткондор сонгында айылына жанып, республиказынын башка-башка хошундарында (аймактарында) үредүчилер, культпросветучреждениенин, ревсомолдын каруулу ишчилери болуп, партийный ла государственный өскө дө организацияларда

башкараачы ишчилер болуп иштегендер. Туулу Алтайдагы партийный организациялар Тувадагы карындаш албатыга болуш эдил, анаар алтай үредүчилер ийип туратан.

1929 жылда август айда партиянын Горно-Алтайский обкомынын бюросында Тувинский Албаты республикага эки алтай үредүчи (нөк, нөк Арбанаковты ла К. А. Бедреевти) ийер жөп чыгарылган. Бу ок жылда сентябрьда база бир үредүчи нөк. И. П. Анаевти ийип жадылар. Олор анда Албаты үредүнин Министерствосында ла тувинский школдордо иштеген.

1930/31 үредүлү жылда садунунг специалисттерин белетеер Горно-Алтайский школдо 4 тана-тува, 30 хакас, 2 шор үренчик үренген.

1931 жылда март айда Улалу городто партиянын мындагы обкомынын бюросынын жөби аайынча Тувадан келген улус үренер аңылу рабфак ачылган. 1932 жылда Туулу Алтайдын үредүлү заведениелеринде Тува Албаты республикадан келген бастыра 85 кижжи үренген. Мыныла коштой, республика бойынын улузын СССР-динг өскө дө городторынын үредүлү заведениелерине ийип турган.

1934 жылда ВКП(б)-нин Төс Комитедининг ле СССР-динг Албаты Комиссариадынын Соведининг жакарузы аайынча Јер ижин башкараар РСФСР-динг Албаты Комиссариады партиянын Горно-Алтайский областной комитедиле кожо бисте тувинский журтхозяйственный школ ачкан. Бу школ мал ижининг ле јер ижининг орто үредүлү специалисттерин (зоотехниктер, ветеринарлар, агрономдор) госхозтордын директорлорын, јер ижининг хошунный (аймачный) отделдерининг заведующийлерин ле мал ижининг ле јер ижининг Министерствосынын башкараачыларын) белетеер учурлу болгон.

Бистинг областьтынг партийно-советский бөлүктери бу школго јаантайын јаан ајару салып туратан. Бу тана-тувалар үренетен аңылу школдын баштапкы ла директоры коммунист Николай Харитонович Молчанов болгон.

Онын кийининде 1935 жылдан ала онын директоры болуп Москвада КУТВ-ти божоткон коммунист Николай Иванович Енчинов, завучы болуп база КУТВ-ти божоткон коммунист Федор Васильевич Тарсамаев иштеген. Бу школдын үредүчилери: бийик үредүлү Г. И. Сукач, бийик үредүлү В. Е. Голубева, бийик үредүлү В. Н. Никифоров, Тимирязевтин адыла адалган журтхозяйственный академия божоткон Алтайчинов, бийик үредүлү И. П. Анаев ле Тувадан келген көчүрөөчи А. С. Спирин, оноң до өскө.

1934 жылда октябрь айда Улалуда тана тувалар үрөнетен учебный корпус (эмдиги зооветтехникумнын туразы) бүткен, анда јаан жарык класстар, үредүге керектү ончо пособиелерле јеткилделген кабинеттер, спортивный зал бар болгон.

Тувинский Албаты республиканың башкараачы ишчилери мында үренип турган үренчиктерине јаантайын јаан ајарузын салып туратан. 1935 жылда Туваның Албаты-революционный партиязының 1-кы качызы С. Тока бери келип јүргөн. Ол тувалар үренер аңылу школдын үредүлү жылы башталарына учурлалган вечеринде улу Советский Союзтын башкарузының ла партияның ологорго јетирип турган јаан болужын бийик баалап турганы керегинде айткан. Оноң бу јаан килемјиге кайрал эдип, јакшы кичеенип үрензиндер деп, бойының јеринен келген үренчиктерге ууланып јакарды.

Тувадан келген улустаң 1937 жылда 41 специалист, 1938 жылда база 32 специалист үредүзин божодып јанган.

Эмди де Тувинский АССР-де башкараачы иште тургандардың тоозында алдында бистин јерде үренген улус көп. Темдектезе, Тувинский АССР-дин Верховный Соведининг Президиумының председатели, РСФСР-дин Верховный Соведининг председателиниң заместители нөк. Б. Ш. Долчанмаа, профсоюзтардың Тувинский Соведининг председатели нөк. Т. Ч. Норбу, КПСС-тин Тувадагы обкомының журтхозбөлүгининг заведующийи

нөк. Н. М. Конгор, РСФСР-дин школдорынын заслуженный үредүчизи нөк. Ширин Тувы, исторический наукалардын кандидады нөк. Кызыл-Оол ло оног до өскөлөри.

Анайдарда, социализмди ле коммунизмди бүдүрип турар өйдө СССР-де журтап јаткан жүзүн укту албатылардын интернациональный најылыгы тыгып ла бой-бойларынын ортодо карындаштык болуш јетиретени јаантайын элбеп јатканы — марксизм-ленинизмнин улу идеялары јадын-јүрүмде бүдүп турганын иле-јарт кере-төп јат.

Д. А. СОРТЫЯКОВ,

Новосибирский госпединституттын аспиранты.

АЛБАТЫ ЖАРГЫЛАРДЫҢ ЗАСЕДАТЕЛЬДЕРИ

РСФСР-дин Верховный Советинин Президиумынын 1972 жылда 1 ноябрьдагы Указында 1973 жылдын 15 январьдан ала 15 февральга јетире городской ло районный жаргылардын албаты заседательдерин тудатан выборлор өдүп јат. Бистин областьта бу выборлордо 900 заседатель тудулар.

Албаты јаргы эдеринде туружып турганы — Улу Октябрьский социалистический революциянын јаан једимдеринин бирүзи. Совет јаннын баштапкы жылдарында, 55 жыл мынанг озо, јаргы керегинде В. И. Ленин кол салган Декретте бистин ороондо јаргыны албаты бойы эдер, албаты туткан јаргычылар ла заседательдер эдер учурлу деп айдылган.

Советский государство өскөн сайын, јаргы эдеринде албаты туружары там ла элбеп турган. Албатыдан тудулган заседательдердин эрчими ле учуры тынгыган. Јаргы эдеринде албаты мынайда элбеде турушканын история мынанг озо билбеген.

Јаргыга кирген керектин аайына чыгарына албатынын заседательдери туружары — ол керекти чике аайлајтан ајалгалардын бирүзи. Онын учун албаты јаргыларга заседательдер эдип областьтын эн артык улузы — производствонин озочылдары, коммунистический иштин мергендүчилери, албатынын ортодо тоомјылу колхозчылар ла ишмекчилер тудулар учурлу. Олордын ортодо врачтар, үредүчилер, экономисттер, счетно-бухгалтерский ишчилер ле өскө дө специальностьту улус болгоны јакшы. Олордын билгири јаргыдагы керектин аайына чыгарына болужар.

Албатынын заседательдери — јеткил праволорлу јаргычылар. Олор выборлордо тудулган бастыра ойдин туркунына јаргычыларла тен праволорлу иштеп јадылар. Албатынын заседательдери јаргычыларла тен праволорлу болгоны ССР Союзтын ла союзный республикалардын закондорында бичилген.

Албатынын јаргылары көп тоолу советский граждандардын көзинче јаргы өткүрип јадылар. Онын учун јаргы улустын элбек калыгына таскамал учурлу болуп јат. Албатынын јаргылары иштеп турганынан улус орооннын бастыра јаргыларынын ижин көрүп јат. Анайда, албаты јаргылардын ижинин культуразын бастыра аргаларла бийиктедер керек.

Албатынын заседательдеринин ижи јаргыда јангыс ла уголовный ла гражданский керектер көргөниле токтобой јат. Заседательдер јаан профилактический иш өткүрип јадылар. Горно-Алтайскта бөс согор фабриканын коллективинен албатынын заседателине көп ойдин туркунына Василий Федорович Казанцев тудулып келди. Нөкөр Казанцев нөкөрлик јаргылардын ижин башкарар секциянын председатели болуп, оларго керектер көрөрине, законды чике тузаланарына болужып јат.

Албаты јаргынын ижинде заседательдер А. Я. Шипунов (облпотребсоюзтын автобазасы), Л. П. Бармашова (зооветтехникум), А. И. Полянский (мебель эдер фабрика) ла өскөлөри де јакшы болужып јадылар. Олор условно јаргылаткан эмезе общественный организациялардын колына берер эдип јаргылаткан улус түзелип турганын шиндеп, приговордын копияларын коллективтерде шүүжип, јаргылаткан улус производстводо иштеп турганын, коллективте ле эл-јоннын ортодо, биледе кылык-јангын шиндеп јадылар. Албатынын јаргычылары бойларынын билгирлерин правовой билгирлердин университеттеринде бийиктедип турулар.

Ишкүчиле јаткандарды правовой јанынан үредип тазыктыларынын јаан учурлузы, правовой пропаганда-ны элбеде төзөөри КПСС-тин XXIV съездинин јөптө-

ринде аңылу темдектелген. «Партийный организациялар, профсоюз, комсомол закондорды кыйа баспастаң бүүдүрерин јеткилдеер, ишкүчиле јаткандарды советский закондорды бүүдүрерине үредип тазыктыарын јеткилдеер учурлу» — деп, Л. И. Брежнев съездте айткан.

Јаңы кижини үредип тазыктыары оның правовой культуразын бийиктеткениле колбулу. Правовой культура — социалистический закон-јаңды хозяйственный ишле колбоштыарынын төзөгөзи. «Правоны, законы тооры — кажы ла кижининг акту бойынын кыйалта јок бүүдүретен ээжизи болор учурлу» деп, нөкөр Л. И. Брежнев КПСС-тин XXIV съездине эткен отчетный докладта айткан.

Албатынын заседательдерин тудуп турган быјылгы выборлор албаты јаргылардын алдында бүгүңги күнде турган јаан ла каруулу задачаларды бүүдүрерине, социалистический закон-јаңды, государственный дисциплинаны тыңыдарына, ээжи-јаңдарды бузатанын јоголторы јанынан керектү иш өткүрерине јаан јөмөлтө болорында алаңзу јок.

Ээжи-јаңдарды бузатаныла, каршулу керектер эдетениле, хулиганство тартыжарында јаргынын ла прокуратуранын, милициянын органдарынын ишчилери эл-јонго јөмөнөр, олардын болужын элбеде тузаланар учурлу деп, партия үредип јат.

Государственно-правовой иш јанынан, законы ла ээжи-јаңды тыңыдары јанынан бистин партиябыстын XXIV съездинин тургускан јаңы јаан ла каруулу задачаларды жүрүмде бүүдүрери албаты јаргыларынын ишчилеринен иште эрчимди, баштаңкайды тыңыдарын, бойынын правовой билгинин, юридический таскадузын бийиктедерин, бойынын ижин чике ле чокум төзөп, культуразын бийиктедерин некеп јат. Шак ла анайда иштезе, јаргынын органдарынын ижи КПСС-тин XXIV съезди тургускан јаан задачаларды бүүдүрерин јеткилдеер.

И. БРАГИН,

КПСС-тин обкомынын административный, саду ла акча-јөө-жә башкараp органдарынын бөлүгинин заведующий.

СОЦИАЛИЗМНИНГ ЈЕДИМДЕРИН КОРЫРЫНДА

23 февральда бастыра советский албаты, бистинг тран ары јанындагы најыларыс СССР-динг Јуу-јепселдү Ийде-күчтеринин 55-чи жылдыгын уткыыр.

Советский Јуу-јепселдү Ийде-күчтер Улу Октябрьский социалистический революция јентен шылтуунда тӱзӱлгӱн.

1918 јылда телекейлик империализмнин ле ичбойындагы контрреволюциянын бириккен ийделериле калапту јуу-согуштарда Советтердин республикаларынын военный организациязы — Ишмекчи-Крестьянский Кызыл Черү тӱзӱлгӱн. Кызыл Черүни баштап тӱзӱӱринде коммунистический партия ла Улу Ленин турушкан. Олор Кызыл Черүнин амадуларын ла задачаларын тургускандар, Социалистический Ада-Тӱрӱлди корыйтан јолдорды темдектегендер, военный строителствонын ээжилерин ле ууламјыларын чокумдап, орооннын Јуу-јепселдү Ийде-күчтерин тӱзӱӱрине албаты-јонды кӱдүргендер.

Кызыл Черү бойынын социальный бӱдӱмиле, политический учурыла капиталистический госуларстволордын черӱлеринен чек башка деп, В. И. Ленин айдып туратан. Кызыл Черү — ишмекчи класстын јангы кеберлӱ военный организациязы болуп јат. Общественный ла интернациональный задачаларын бӱдӱрерине оны история тургускан.

СССР-динг Јуу-јепселдү Ийде-күчтери мактулу ла героический јол ӱткӱн. Олор бойынын бастыра историязында Тӱрӱлин, советский албатынын улу једимдерин корулап келдилер. Эмди олор коммунизмди бӱдӱрери јанынан советский албатынын амыр-энчӱ ижин героический корулаар задачаны јозокту бӱдӱрип турулар.

Гражданский јуунын јылдарында төзөлгөн Кызыл Черүний бөлүктери ле биригүлери (частьтары ла соединиелери) бойлорын качан да онбос макла бүркедилер.

Сүреен уур-күч айалгаларда, кийими коомой, мылтык-јепсел уян, аш-курсакла коомой јеткилделген Кызыл Черүний јуучылдары Германиянын, Англиянын, Франциянын, Американын Бириктирген Штаттарынын, Япониянын ла өскө дө империалистический государство-лордын талдама черүлериле, Колчактын, Деникиннин, Юденичтин, Врангельдин ле кааннын өскө дө генералдарынын акгвардейский черүлериле јуулашкандар.

Гражданский јуунын јылдарында Колчактын черүлерине удурлаштыра Туулу Алтайдан коммунист Василий Иванович Галкин јуулашкан. Василий Иванович гражданский јуунын өйинде пулеметчик болуп, Колчактын черүлериле Күнчыгыш фронтто јуулажала, онон Түштүк Фронтто Деникинге удурлаштыра јуулашкан. Эмди Василий Иванович пенсияда амырап јат. Је андый да болзо, ветеран тегин отурбай, јашөскүримди үредип тазыктылары јанынан јаан иш өткүрип туру. Нөк. Галкин ДОСААФ-тын автомотоклубынын политический үредү аайынча штатный эмес үредүчизи, призывниктердин ле үренчиктердин алдына куучын айдат. Ол ветерандардын Совединин председателинин заместители.

1918 јылда Барнаулдын јанында баштапкы красногвардейский отряд төзөлгөн. Отрядта бистин јердин кижизи В. М. Тютюнников болгон. Май айда отрядты Ыраактагы Күнчыгышта Семеновтын бандаларыла јуулажарга ийгендер. Өштү Хабаровск-Благовещенск јаартабару эдил турган. Бистин черүлерге айалга коомойтый берерде, Тютюнниковтын взвода на Селенга сууны кечире күрди јемирзин деп приказ болгон. Өштү сууны кечерге канча-канча катап умзанган да болзо, Тютюнниковтын взводы оны ойто кайра сүрүп турган. Онон бистин черүлерден болуш келеле, өштүни ырада сүрүп салгандар. Беш айдын туркунына актар Селенга сууны кечип болбогондор.

Актарды Приморьеден сүрген Кызыл Черүде ол өйдө В. М. Тютюнников, А. И. Соколов, Н. С. Селянгин турушкандар.

Советский Черүнинг историясында 1941—1945 жылдардагы Ада-Төрөл учун Улу жуу аңылу жерде туруп жат. Ол от-калапту жылдарды кижилик качан да ундыбас. Фашистский Германия бастыра Европаны, Советский Союзты кыска өйдин туркунына жуулап алала, бастыра телекейди бийлеп аларга сананган. Фашистский черүлерди токтоткодый сок-жангыс быжу ийде Советский Черү болгон. Өскө ийде-күч бистин планетада ол өйдө жок болгон. Бу эки госуударствонун ортодо жуу-согуштан телекейдин албатыларынын жүрүм-салымы камаанду болгон.

Жуу башталган баштапкы ла айларда өштү Советский Черүнинг ийдезин жарт билген. Өштүгө баштапкы согулталар Брестте, Одессада, Киевте, Севастопольдын, Смоленсктин жанында эдилген. 1941 жылдын учында Москванын жанына Советский Черү өштүнинг черүлерин оодо соголо, тескери сүрген. Советский Черү Ленинградты, Сталинградты, Кавказты героический корулаган.

Орловско-Курский жуу-согушта, Крымда, Белоруссияда, Львовско-Сандомирский операцияда, Днепр учун жууларда, Берлинский операцияда өштүнинг черүлери оодо соктырткандар.

Советско-германский фронтто гитлеровский черү көп жылыту эткен. Жуунун жылдарында бистин черүлер өштүнинг 600 дивизиясын, ол тоодо онын союзниктеринин 100 дивизиясын оодо соккон, 48 мун танкты, 77 мун самолетты, бир мунган ажыра жуучыл керептерди оодо адып жоголткон.

Төрөлис бойынын жуучылдарын бийик кайралдарла темдектеген. 11,6 мун кижиге Советский Союзтын Геройынын ат-нерези адалган, 7 миллионнон ажыра жуучылдар ордендерле, медальдарла кайралдаткан. Олордын тоозында бистин областьтан 23 кижиге Советский Союзтын Геройы деп бийик ат-нере адалган. Бир канча

мунг јуучыл СССР-динг ордендериле, медальдарыла кайралдаткан.

Ада-Төрөл учун Улу јуунын жылдарында немецкий фашисттерле калапту јуу-согуштарда Туулу Алтайдан барып, мундар тоолу улус героический јуулашкан. Темдек эдип, олардын тоозынан јангыс ла алтай кижининг јуучыл јолын көрөликтер. Николай Васильевич Ялбачев фронтко 1941 јылда младший лейтенант званиелү атанган, Новгородтын јанында взводтын командири болуп јуулажып баштаган. 1942 јылда Ялбачев турган батальон тын јууда өштүгө курчаткан. Батальоннын командири шыркаладарда, Ялбачев команданы бойына алаала, батальонды агаштын аразыла курчудан чыгарган. 1943 јылда август айда старший лейтенант Ялбачев связьтын ротазынын командири болуп јуулашкан.

1943 јылда Ялбачев офицерлердинг бийик курсын божодордо, оны үредүчи эдип артырган. Је фронтовик-офицер фронтко барарга тын күүнзеп турганына јөпси-нип, батальоннын командири эдип, Орловско-Курский јуу-согушка ийгендер. Мында Ялбачев шыркалаткан. Госпитальдан чыккан согында, капитан Ялбачев Кенигсбергтинг јанындагы јууларда стрелковый батальоннын командири болды. Ялбачевтинг батальонына кезик күндерде өштүнинг атакаларын он катаптаң кайра согорго келишкен. Бистинг черүлер немецко-фашистский черүлердинг обороназын үзеле, Кенигсбергти јуулап алдылар. Анда Ялбачевтинг батальоны турушкан.

Бистинг черүлер Варшава јаар качып брааткан өштүнинг черүлерин истеп бардылар. Бу јуу-согуштарда капитан Николай Васильевич Ялбачев «Ада-Төрөл учун Јуунын» II степень ордениле кайралдаткан. Капитан Ялбачев Берлинди алар јууда турушкан. Эмди Николай Васильевич Ялбачев Горно-Алтайский государственный педагогический институтта старший преподаватель болуп иштеп туру.

Бүгүнгү күнде Советский Јуу-јепселдү Ийде-күчтердинг јуучылдары күнүн-сайын өдүп турган үредүлерде

бойларынын политический билгирин ле јуучыл таскадузын тындып турулар. Олор јангы јуучыл техниканы ла јуу-јепселди үренип, телекейдеги кату айалгаларда бойларынын сергеленин ле јуучыл таскадузын тындып турулар.

СССР-дин Јуу-јепселдү Ийде-күчтеринин 55-чи јылдыгын Советский Черүниң ле Военно-Морской Флоттын јуучылдары бойынын Ада-Төрөлин, советский албатынын коммунистический строительстводогы једимдерин ле амыр-энчү ижин быжу корулаарыс деп, Коммунистический партияны ла Советский башкаруны бүдүмјилеп турулар.

Н. Ф. СВИРИДОВ,
майор.

ПАРТИЯНЫҢ СӨЗИН — АЛБАТЫГА

(Журтхозяйствeнный чeнeмeл өткүрeр Горно-Алтайский станцияда «Знание» обществoнын баштамы oрганизациязынын ижининг чeнeмeлинeн)

«Знание» обществoнын журтхозяйствeнный чeнeмeл өткүрeр Горно-Алтайский станциязындагы баштамы oрганизациязында 28 лектор бар. Олордын ортодо 22 кижиги — бийик, 6 кижиги аңылу орто үредүлү. Специальностьтор аайынча алза — 12 агроном, 8 — зоотехник, 8 — инженерно-технический ишчи, 1 — ветисчи, 1 — экономист.

Баштамы oрганизациянын члендери 4 отделениеде, стройцехте, машинно-тракторный мастерскойдо 740 ишмекчиге лекция кычырып, пропагандистский иш өткүрип жадылар. Олор ишкүчиле жаткандарды коммунистический үредип тазыктылары жанынан партийный oрганизацияга жаан болуш жетиргилейт.

1972 жылда лекторлордын ижининг тös ууламжызы — КПСС-тин XXIV съездинин жөптөрин ишкүчиле жаткандардын ортодо пропагандировать эдери, СССР ле Горно-Алтайский автономный область тösөлгөн керегинде лекциялар кычырылары, докладтар эдери болгон. Бу темалар аайынча 96 лекция кычырылган. Журтхозяйствeнный темаларга — 170, производствoнын экономиказы аайынча — 44, озочылдардын чeнeмeлин таркадары жанынан 22 лекция кычырылган.

Обществoнын члендери — лекторлор жыл туркунына жүзүн-башка темалар аайынча бастыразы 430 лекция кычырдылар. Ого үзеери жербойындагы радио ажыра 15 катап куучын айттылар, төрт тематический вечер,

22 экскурсия, машиналар уй саарынын эки конкурсын өткүрдилер.

Лекторлор журтхозяйственный билгирлердин университетинин ле коммунистический иштин школынын ижинде туружып жадылар. Олор программалар тургускылайт, лекциялар кычыргылайт, беседалар өткүргилейт.

Станциянын лекторлоры — журт хозяйствонунг специалисттери наука ла техника једип алган једимдерди, озочыл ченемелдинг једимдерин пропагандировать эдип, аймактын ла областьтынг хозяйстволорында көп лекциялар кычыргылайт, озочыл ченемелди колхозтордын ла совхозтордын ижинде тузаланарына јөмөлтө эткилейт.

Лекционный иш чокум амадулу өдүп јат. Лекторлордын ижининг төс ууламјызы — журтхозяйственный продукцияны эдип чыгарарын көптөдөри ле чындыйын јарандыраары, јангы эп-сүмени ле озочыл ченемелди, науканын једимдерин тузаланганы ажыра продукцияны иштеп алар баазын јабызадары.

Бу иште станциянынг директоры нөкөр Альков Г. А., ишмекчи комитеттинг председатели нөк. Халтурин А. В., сбществонунг баштамы организациязынын члендери — Федореева П. Р., Любимов К. М., Алькова Н. Г., Винокуров А. Г., Терещенко П. И. јакшы туружып жадылар.

Баштамы организациянынг лекционный ижининг планын олор культуранынг учреждениелериле, ВЛКСМ-нинг комитедиле кожо тургузала, парткомды јөптөдип јат.

Јыл башталар алдында перспективный план тургузылат. Планда кем кандый тема аайынча јыл чыгара канча лекция кычыраары темдектелет. Онон кварталный план тургузылат. Бу планда кажы лектор, кандый тема аайынча, качан, кайда лекция кычыраары темдектелип јат. Планга анайда ок аймактан ла областтанг келген лекторлор кычыратан лекциялар бичилет.

Кажы ла лектор бойынынг тургускан лекциязын бастыра отделениелерде ле участоктордо кычырып јат. Лекциялар кычыратан план тургузарда, улустын сурал-

тазы, хозяйство бүдүрүп турган задачалар, партияныч ла башкарунын жаан учурлу жөптөрүн бүдүрери аяруга алынып жат.

Лекционный пропаганда жедимдү болзын деп, баштамы организация жүзүн-башка эп-сүмени тузаланып жат. Темдектезе, механизаторлорго, мал ижинин, журт хозяйствонун ишчилерине аңылу лекциялар кычырылат.

Жыл чыгара жаан учурлу журтхозяйственный иштер өдүп турарда, лекциялар кычыратан аңылу пландар тургузылат. Темдектезе, былтыр өлөң ижи башталар алдында «Өлөңди жууйтан ой лө чыңдыйы», «Азыралды көптөдө белетейтен жаңы эп-сүме «Сенаж белетеери — жаан учурлу задача» деп лекциялар кычырылды.

Отделениелерде ле цехтерде лекциялар кычыратан, беседалар ла политинформациялар өткүрөтен аңылу күн тургузылган, бу ишти баштап өткүрөтен кичи көстөлгөн.

Советский Социалистический Республикалардын Союзы ла Горно-Алтайский автономный область төзөлгөнүнүн 50 жылдык юбилейин байрамдаганыла колбой баштамы организация областьтын историязы аайынча, ленинский национальный политика жегени, СССР-дин албатыларынын нажылыгы керегинде, СССР-де национальный политиканы бүдүрери жаанынан ишмекчи класс-тын ла коммунистический партиянын ижи керегинде, бистин ороондо коммунизмди бүдүрүп турган өйдө социалистический нациялардын ла ук албатылардын өскөни керегинде көп лекциялар кычыраын төзөгөн.

Лекционный иштин планы бүдүп турганын ла кычырылган лекциялардын чыңдыйын партком ло баштамы организациянын бюросы шиндеп жат. Олор лекциялар идейный бийик кеминде, научный терең шүүлтелү, практический тузалу болорын жеткилдеп жадылар.

Лекциялардын жаңы тексттери рецензия өдүп, онын кийининде шүүжилип жат. Темдектелген жедикпестерди түзеткен кийининде лекцияны кычырарга жөп берилет. Лекторлор бой-бойлорынын лекцияларына жүрүжип, иште ченемел алыжып жат, бой-бойлорына болушкылайт.

Баштамы организацияның бюросы кезик лекторлор-
дың отчедын угуп, пропаганданың научно-методический
кемин бийиктедери колбулу сурактарды шүүжип јат.

Баштамы организацияда кычырган лекцияларды
учетко алатан журнал бар.

«Знание» общественоның бу баштамы организациязы-
ның бастыра ижи план аайынча, хозяйствоның алдында
турган задачаларды бүдүрери колбулу тӱзӱлгӱн, улус-
ты коммунистический ӯредип-тазыктыларына, коллек-
тивти тогузынчы бешјылдыктын планын бүдүрерине кӱ-
дүрер задачала колбулу тӱзӱлгӱн.

И. ИСТОМИН,

«Знание» общественоның областной организациязының
референти.

ЗАНЯТИЕЛЕРГЕ МАТЕРИАЛДАРДЫ АЖЫНДЫРА БЕЛЕТЕЕР

Эмдиги өйдө идеологический иште төс учурлузы — марксизм-ленинизмнин үредүзин албаты ортодо элбек таркадары, партиянын политиказын, коммунистический строителствонун пландарын жүрүмдө једимдү бүдүрерине ишкүчиле јаткандарды көдүрери болуп јат деп, КПСС-тин XXIV съездинин јөптөринде айдылган. Бу задачаларды бүдүреринде политический ле экономический үредү јаан учурлу болуп јат.

Занятиелер өткүрип турган пропагандист элден озо бойынын билгирин јаантайын бийиктедип ле методический јанынан ченемелин байгызып турар учурлу. Ол ороонынын экономический өзүминин теориязын ла практиказын јакшы билип, бастыра арга-күчин хозяйственный задачаларды ла тогузынчы бешјылдыктын үчинчи јылынын пландарын бүдүрерин идеологический јеткилдеерине салар учурлу.

Экономический билгирлердин пропагандизи занятиелерге керектү материалдарды темалар аайынча ажындыра јууп, белетеп алар учурлу. Темдектезе, мындай темаларга аларга јараар: «Социалистический экономиканын өзүминде бистинг орооннын јенүлери»; «Тогузынчы бешјылдыктын пландарын ороон (область, аймак, хозяйство) ичинде бүдүрип турганы»; «Социалистический ороондордын экономиказы» ла оног до өскө.

Пропагандист занятиелерде экономический теорияны производствонун хозяйственный сурактарыла колбоп турар учурлу. Темдектезе, «Промышленностьто иштин арбынын бийиктедер» деп теманы өдөр тушта, угаачыларга иштин арбыны дегенинин научный определение-

зин јартайла, кандый бир производство, хозяйство иштин арбынын бийиктеткенин канча кире кирелте алгылап турганын көргүзөр учурлу.

«Экономический газет», «Правда», «Труд» деп газеттерде, «Коммунист», «Политический самообразование» деп журналдарда экономический сурактар аайынча көп материалдар жарлалып јат. Материалдарды јууп алган соңында, оларды темаларга ылгап, пропагандист оны элден озо бойы кычырып, јакшы үренип алар, угаачыларга јартайтанын темдектеп алар учурлу. Занятиелерге анайда ок плакаттар, диаграммалар, ёскё дё көргүзүлү материал илген стендтер белетеп алар керек. Ол тужында пропагандисттин занятиелеринин чындыйы јакшы, идейно-теоретический кеми бийик болор.

КПСС-тин XXIV съездинде албаты хозяйство пландаарынын учурына ла производство астамду болорын көдүреринин төс ууламјыларына јаан ајару салылган. Кажы ла производствонин астамду болорын көдүрери дегени — ол ас чыгым чыгарып, эн јакшы једимдерге једип алары, иштин арбынын бийиктедери, науканы ла техниканы элбеде тузаланары болуп турганын јартаар керек.

Пропагандисттин занятиелерине керектү материалдарды јеткилинче јууп, оларды чике тузаланып, ижин ончо јанынан јарандырып алары — ол КПСС-тин XXIV съездинин јөптөрин ле тогузынчы бешјылдыктын пландарын јылгыр бүдүрерине јөмөлтө эдери болуп јат.

Н. КЛОПОВ,

КПСС-тин обкомынын ДПП-нин консультанты.

ТҮШТҮК АЗИЯДА БОЛУП ТУРГАН ӨСКӨРТҮЛЕР

Түштүк Азияда болуп турган керектерге телекейдин албаты-жоңы эмдиге ле жаан аяру эдет. Ненин учун дезе, мында албаты-жоңынын тоозы жанынан бастыра Европага түңей элбек, жаан ороондордо — Индияда, Бангладеште ле Пакистанда жаан учурлу өскөртүлөр болуп јат.

Азиянын түштүк жанында јирме беш жылга чыгара өөн-бөкөн, јуу-согуштар болгонынан улам, анда политический айалга сүрекей катулана берген. Пакистанда военный диктатура тынгыпаны, Индияда калапту политический тартыжу өткөни, Бангладеште национально-јайымданар движение элбегени Түштүк Азияда айалганын өзүмине жаан салтарын јетирген.

1971 жылда болгон керектерден улам классовой ийде-күчтердин айалгазында јаан кубулталар башталган. Мында 75 миллион албатылу, кемнен де камааны јок јангы государство — Бангладеш республика төзөлгөн.

Эмди бу ороондордын алдында айалганы јарандырар, айылдаш, најылык колбуларды ла өмө-јөмсүлү ишти төзөөр жаан учурлу задача турат. Андый задачаны бүдүргени бу государстволордын албатыларынын чындык јилбүлерине, бастыра телекейде амыр-энчүнин керегине сүрекей јарамыкту болор эди.

Индия керегинде куучынды 1969 жылдын јайында болгон керектерден, башкараачы партиянын — Индийский Национальный Конгресстин Бастыраиндийский комитединин сессиязынан баштайлы. Бу сессияда он јайылган бир бөлүк башкараачылар Индира Гандини премьер-ми-

нистринен јайладала, ороондо јанды колпо алар деп ама-
дап, јажыт јогынан табару эдерин баштаган.

Бу тартыжу сүреен јаан учурлу сурактар јанынан,
темдектезе, Индия кемнен де камааны јок јадар ла Со-
ветский Союзла најылыкты тыныдар јолло барар ба, ай-
са капиталдын јанын тыныдарына, империалистический
государстволорло јууктажарына ойто бурылар ба деген
сурактар јанынан ийде-күчтердин бөлинерине экелгенин
онон ары болгон керектер көргүскен.

Индиянын бастыра национально-патриотический
ийде-күчтери он јайылгандарга удурлашкан тартыжуда
Индира Гандиге јөмөлтө эткендер. Онызы Индира Ган-
динин башкарузы өткүрип турган прогрессивный иштер-
ди албаты-јон јарадып турганын көргүскен. Тагынан
улустын колындагы 14 јаан банкты национализировать
эткени, азыгы княздарга пенсия төлөөрин токтотконы,
конституцияга демократический түзөдүлөр эткени,
СССР-ле најылыкты ла өмө-јөмөлү иштерин тыныдары-
на ууландыра иш өткүргени башкараачы партиянын
онон ары өзүп тыныгырына экелген. Бу керектер ончозы
индо-пакистанский јуу-согуш тужында башкарунын по-
литикасын јарадарын јеткилдеген.

Башкаруга јөмөлтө эдип тура, Индиянын ишкүчиле
јаткандары орооннын алдында турган јаан учурлу су-
рактарды түргөн бүдүрерин некеп турулар. Андый сурак-
тар дезе ас эмес. Туура салбас сурактардын бирүзи — јер
керегинде сурак: орооннын јурт јерлеринде јаткан алба-
ты-јоннын 60 проценти эмдиге јетире јери јок эмезе ас
јерлү артканча.

Башкару керектү иштерди өткүрип те турган болзо,
Индиянын монополиялары бойынын байлык јөөжөзин
эмдиге ээлегенче, кезиктери дезе там ла байыгылап јат.
Аш-курсактын ла албаты-јон текши тузаланар товарлар-
дын баазы көдүрилип туру. Албаты-јонды ишле јеткил-
деер сурак база бүткелек. Бу өйдө Индияда 15 миллион-
го шыдар кижиге чек иш јок ло јарымдай иштү жүрүп јат.

Кемнен де камаан јок болгон баштапкы ла кўндери-
нен ала Индия тыш јанындагы политический ижин,
амыр-энчўни, албатылар ортодо најылыкты ла өмө-јсмө-
лў ишти тындыдарына ууландыра өткўрген. «Советский
Союзла колбуларды Индия амыр-энчў, најылык ла өмө-
јсмөлў иш керегинде договор аайынча өскўрип јаранды-
рат. Бу колбуларды бис онон ары мынан артык терен-
жидип јарандыраарыс» — деп, Леонид Ильич Брежнев
айткан. Бу колбулар мынан ары јаранары анайда ок Ин-
дияда прогрессивный ийде-кўчтердин туружы тыгып тур-
ганынан, индийский башкарунын политиказынын текши
ууламјызынан јарт ксрўнет.

Индияла јуулашкан кийининде Пакистанда база
јаан кубулталар болгон. Бу кубулталарды албаты-јонды
былча базар политиканын јайрадылганы деп көрөр ке-
рек. Мында военный ээжинин ордына јанга гражданский
администрация келген. Пакистаннын албаты партиязы-
нын лидери Али Бхутто президент боло берген.

Јаны башкаруга военный јаннан арткан экономиче-
ский уур-кўч айалгада иштеерге келижип јат. Бхуттонын
башкарузы военный айалганы токтоткон, государствен-
ный аппаратта иштейтен улуста солынталар эткен. Баш-
каруга промышленностьтын јан учурлу бөлўктерин
шиндеер право берип турган закон чыгарылган. 158 јан
кампанияны шиндеп ле башкарып турган агентстволор-
ды јоголторы керегинде јоп лө јерди ээлеерин өйлў-кем-
дў эдери керегинде јоп капиталга база јан согулта бол-
гон.

Бхуттонын башкарузы демократический партиялар-
дын ижин тудулу эдерин токтоткон, СЕАТО деп военный
биригўден чыгары керегинде јоп чыгарган, Вьетнамнын
Демократический Республикасын дипломатический јаны-
нан јараткан, Корейский Албаты-Демократический Рес-
публикала дипломатический колбулар тургускан. Мы-
нын шылтузында ороондогы ийде-кўчтердин бсслиниже-
ринде албатыга јарамыкту јан кубулталар боло берген.

Је андый да болзо, реакциянын ийде-күчтери јендирткенине јөпсинер күүни јок. Ороондо курч политический тартыжу өдөт. Бу тартыжуда, бир јанынан, Индияла колбуларды јарандыраары ла Бангладешти Пакистаннан айрыганына јөпсинери учун тартыжып турган улус, экинчи јанынан дезе, айылдаштарыла колбуларды коомойтыдар деп амадап турган ийде-күчтер туружат. Коштој турган ороондорло колбуларды коомойтытканы дезе, албатыга јангыс ла јеткер-түбек, кыйын-шыра экелер аргату. Алдында турган јаан учурлу уур задалаларды бүдүрерине Пакистаннын албатызында ийде-күчтер де, ченемел де јеткилинче бар деп иженер керек.

Бангладеш республика төзөлгөнине ала јылдан эмеш ажыра өй өтти. Мында баштапкы өйдө айалга коомой болгонын айтпаска болбос. Ороонго өткөн өйдөн јаан уур-күчтер арткан. Ого үзеери, 1971 јылда өткөн јуусогуштын өйинде ороонго ума јок јаан коромјы эдилген.

Башкару баштапкы ла өйдө јаан предприятиелердин 80 процентин национализировать эткен, экономика јанынан јаан учурлу иштерди шиндеерин кылына алган.

Ороон ичинде аграрный реформа өткүрилет. Башкарунын өткүрген иштеринин шылтузында аш-курсак јанынан айалга ондолгон. Карын алаачыларла, аш-курсакты уурдап садарыла тартыжары јанынан керектү иштер өткүрилген. Јангы администрацияга ишти башкарарында күчке келижип турганы јарт. Ороондо специалисттер, сырье, электроэнергия, артыкту частытар једишпей јат.

Јангы конституцияны јаратканы орооннын жүрүминде јаан учурлу керек болгон. «Бангладеш кижинин күчин кижии јибес чындык обществоны төзөөрине амадап, национальный экономиканы социалистический план аайынча өскүреринин јолын талдап алып туру» — деп, конституцияда айдылат.

Бангладеш Албаты Республика амыр-энчү жүрүм јеткилдеер ижинин шылтузында телекейде јаан тоомјыга је-

дип алган. Телекейдин жүске шыдар орооны оныла дипломатический колбулар тургускан. Ол көп телекейлик организацияларга кирген. Бангладештин ООН-го кирерине жаңыс ла КНР буудак эдет.

Советский Союз баштапкы ла сөйдөң ала Бангладештин албатызынын жайымданагы учун өткүргөн чындык тартыжузына жаан жөмөлтө эткен. Эмди дезе бистин ороон бу республикага экономический жаан болуш жетирип туру. Темдектезе, тепловой электростанция, сегис радиостанция, электрооборудованиенин заводулар тударында нефтьтү ле газтү жерлер бедрееринде болужып жат.

Өткөн жылда декабрь айдын тал ортозы тужында Түштүк Азияда жаан учурлу керек болгон. Пакистаннын ла Индиянын жеринен индийский ле пакистанский черүлерди чыгарары өткүрилген. Индо-пакистанский жуу-согуштын өйинде төрөс жеринен качып барган мундар тоолу качкындар ойто жанып турулар. Черүзин бой-бойларынын жерлеринен чыгарганы Түштүк Азияда политический айалганы жарандыларында жаан учурлу керек болуп жат. Эмди Делинин ле Исламбаттын башкараачылары садуну, кейле, талайла жүрер жолдорды, связьтын линияларын жарандылар аргаларды шүүжип турулар.

Индия, Пакистан ла Бангладеш культурный жаңжыгулары ла исторический салымы бирлик болгонынан улам бой-бойыла колбулу ороондор. Бу ороондордын кажызынын ла алдында бастыра ийде-күчти салып ла национальный аргаларды тузаланып бүдүрөтөн уур задачалар туруп жат. Бу задачаларды жаңыс ла амыр-энчүнин айалгазында бүдүрер аргалу.

Түштүк Азияда айылдаш колбуларды тыгыдары жаанынан ууламжы албатылардын төс жылбүлерине сүрекей жарап жат. Амыр-энчүни, айылдаш колбуларды ла өмө-жөмөлү ишти тыгыдары жаанынан 1973 жылда жаңы, жаан алтамдар эдилер деп, албатылар иженип туру.

В. КАТАЕВ.

БАЖАЛЫКТАР

Текши жартап айдар политический иш ле бешжылдыктын үчинчи жылының задачалары	1
Сводкалар	7
Интернационализмнің ленинский ээжилерининг јенүзи	12
Қарындаштык болуш	17
Албаты жарғылардың заседательдери	22
Социализмнің јенүлерин корыырында	25
Партияның сөзин — албатыга	30
Занятиелерге материалдарды ажындыра белетеер	34
Түштүк Азияда болуп турган өскөртүлер	36

БЛОКНОТ АГИТАТОРА

Редакционная коллегия

Подписано к печати 31/I 1973 г. Формат 60×70 ¹/₁₆. Объем
Усл. п. л. 1,94. Уч.-изд. л. 1,77. АН 09032. Заказ 442. Тираж 973.
Цена 4 коп.

Горно-Алтайское отделение Алтайского книжного издательства,
г. Горно-Алтайск, пр. Коммунистический, 44. Горно-Алтайская
типография, пр. Коммунистический, 27.

4 акча